

Adliye teşkilât ve kadrolarında ve bunlarla alâkalı kanunlarda bazı değişiklikler yapılması hakkında 1/1059 numaralı kanun lâyihasile Yozgat mebusu merhum Hamdi Beyin, ceza muhakemeleri usulü kanununun 315 ve 316 ncı maddelerinin tadili hakkında 2/7 numaralı kanun teklifi ve ceza muhakemeleri usulü kanununun 45 inci maddesinin 3 üncü fıkrasının tefsiri hakkında 3/364 numaralı Başvekâlet tezkeresi ve Adliye encümeni mazbatası

Adliye teşkilât ve kadrolarında ve bunlarla alâkalı kanunlarda bazı değişiklikler yapılması hakkında 1/1054 numaralı kanun lâyihası

T. C.

Başvekâlet

Kararlar müdürlüğü

Sayı: 6/1527

27-V-1934

B. M. M. Yüksek Reisliğine

Adliye teşkilât ve kadrolarında ve bunlarla alâkalı kanunlarda bazı değişiklikler yapılması hakkında Adliye vekilligince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 26-V-934 te Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte takdim olunmuştur efendim.

Başvekil
İsmet

Adliye teşkilât ve kadrolarında ve bunlarla alâkalı kanunlarda bazı tadiller yapılmasına dair kanun lâyihası esbabı mucibesi

Birinci ve ikinci maddelerin sebebi: Hâkimler kanunu lâyihasında hâkimlik meslekine intisap edecek olanların mücerret hukuk fakültesinin birinden çıkmış olması kâfi görülmeyip mahkemeler nezdinde ikişer sene filen zabıt kâtipliği ve bir sene de hâkim muavinliği yapmağa mecburiyetleri kabul olunmuştur. O lâyihanın meriyeti ile beraber tatbik sahasına çıkabilmesini temin için hâkimler kadrosunda ona müsait olacak bir hale getirmek vücûbu tabiidir.

İşte bu iki madde hâkimler kanunu lâyihasının kanuniyeti iktisap ile meriyet zamanının hülûlünde tatbik kabiliyetini temin için Adliye kadrosuna ilâvesi zarurî olan stajiyerlerle muavinlerin ilâvesini temin için konulmuştur.

Üçüncü maddenin sebebi:

Yine hâkimler kanununun esbabı mucibesinde tafsilen bildirilen sebep ve ihtiyaçlardan dolayı Adliye teşkilâtı kadrosuna altı müşavirle beş müşavir yardımcıdan mürekkep bir ilmî heyetin ilâvesi lâzımgelmiştir.

Ana kanunlarımızın esas ve hükümlerini asıl ve menşelerinden tettebbü kudretini haiz ehil ve mütihaz kimselerden teşekkül edecek olan bu heyetin Adliye cihazı dahilinde göreceği hiz-

metler yalnız hâkimlik meslekinin feyiz ve inkişafını hazırlamakla kalmayacak, mahkemeleri alâkalandıran bütün kanunlar arasında ahenk ve tenazürü temin sadedinde yapılması lâzımgelen şeylere saik olmak ve bu bapta mütalealar beyan eylemek suretile bütün Devlet cihazını faydalandırılmış olacaktır.

Dördüncü madde sebebi:

Maaşatın tevhit ve teadülü kanunu hükmünce yüksek mektep mezunları hakkında bir dereceden diğerine terfi için konulan asgarî had iki senedir, bu kayıt genç uzuvların meslek dahilinde terakki ve tefeyyüzile hâkimlik meslekinde istihdaf edilen inkişaf ve tekâmülün husulüne saik olacağından hâkimler kanunundaki dereceler de hizmet müddeti teadül kanununa tevfiik olunmuştur.

Beşinci madde sebebi:

Meslekte bakası caiz olmamasından dolayı meslekten çıkarrılmasına kanun mucibince karar verilmiş olan bir memurun bir taraftan meslekte bakasındaki mahzur ve tehlike resmî bir karar ile tesbit olunup dururken öbür taraftan itiraz merciince hakkında verilecek kararın verilmesine kadar iş başında kalmasına müsamaha etmek cemaatin hak ve menfaatleriyle telif olunamayacak mahzurlara yol açacağından hâkimler kanununun 22 nci maddesi son fıkrası ile bu maddeye zeylolunan 2024 numaralı kanunun meslek selâmet ve emniyetine hâlel vermeyecek hale konulması muktazi görülmüştür.

Altıncı madde sebebi:

Hakkında tahkikat yapılan bir kâtip veya birinci mertebe memurları sınıfına dahil bir memurun vazifesinde devamı mahzurlu görülmesi halinde tahkik memuru tarafından işten el çektirilmemesi tahkikatı tesirsiz bırakmaktan başka telâfisi kabil olmayan mahzurlara da meydana vereceğinden buna mahal kalmamak üzere Adliye müfettişlerince memurun kanuna gelinceye kadar senelerce müddet zaten tatbik olunmuş olan bu salâhiyetin iadeten teffizinde maslahat görülmüş ve yedinci madde bu sebeple kaleme alınmıştır.

Yedinci madde sebebi:

Kazada vekâlet caiz olamayacağından 367 numaralı kanuna binaen diğer kaza vazifeleri için kendilerine salâhiyet verilen hâkimlere sair memurlar gibi vekâlet maaşı verilemeyeceği ve ancak kaza salâhiyetile ahar mahalle gönderildiği takdirde kendilerine harcırah kararnamesine tevfiikan harcırah ve ikamet yevmiyesi verilmesi Divanı muhasebat kararları üzerine Yüksek Meclisçe tekarrür etmiş bulunduğu cihetle buldukları mahallerde 981 numaralı kanunun ikinci maddesi hükmünce biri diğerinin vazifesini görmekle mükellef bulunmayan hâkimlere kaza salâhiyeti verilerek gördürülen vazifeler mukabilinde sair memurlardan farklı olarak hiç bir şey verilemediği gibi salâhiyeti kazaiye ile başka mahallere gönderilen ve ekseriyeti teşkil edenlere verilen harcırah ve yevmiyeler de fazla yekûnlara baliğ olarak Adliye vekâleti harcırah fasılma pek ağır bir yük tahmil eylemekte olduğundan her iki mahzur ve müşkülü bertaraf etmek üzere bu madde kaleme alınmıştır.

318 inci madde hükmünün kaldırılması sebebi:

Ağır cezalı işlerde Temyiz mahkemesinin tetkikatını maznunun talebi üzerine veya dilerse resen duruşma suretile yapacağına dair olan 318 inci madde hükmü bu itlâkı ile Temyiz ceza dairelerini akamete uğratan bir sebep olmuştur. Ağır ceza dairesinin yıllık varidesi 5 000 den aşağı düşmektedir. 6 000 ne çıkan yıllar da olmuştur.

Duruşma istenilen işler ise her yıl 400 le 500 arasındadır.

Şu halde kanunun mutlak surette bütün ağır cezalı işler için bahşetmiş olduğu şu imkândan ancak on beşte bir nisbette mahkûm istifade ediyor demektir.

Halbuki günde 5, 6 dan fazla duruşma yapılamamakta olduğuna göre bir yıl içindeki duruşmalı işleri görebilmek için haftanın iki gününü bu işlere hasır ve tahsis etmek zarureti vardır. Senenin 48 haftasından 8 ni tadiller doldurduğundan mütebaki 40 haftanın ceman 280 gününden en az 80 ni

duruşmalı işlere, 40 nı haftada bir toplanacak olan Ceza umum heyeti müzakeresine, onuntı içdi-hat tevhibi müzakeresine ve haftada bir günden kırk gününü de muhakemeleri temyize ait memur-ların ağır cezalı işlerinin muhakemesine tahsis edince duruşmasız işlerin mecmuu olan 4600 işin temyiz tetkikatına senede ancak 110 gün kalmış olur. Bu 4600 işi 110 günde okuyup çıkarabilmek için günde 42 iş çıkarmak lâzımgelir ki bu faaliyet derecesi Temyizin 55 yıllık hayatı içinde hiç bir devrede görülmemiştir. Buna imkân mülâhaza etmek Temyiz tetkikatını Temyiz tetkikatı olmak-tan çıkarmaktır ki bu da Temyizin hıkmeti vücudu ile telif olunamaz.

Kanunumuzun alındığı Almanyada hükmü bütün Almanyaya şamil umumî kanunlarla bütün Almanyayı alâkalandıran işlerin nihai rüyet mercii olan Federal temyiz mahkemesinin umum dai-relerine senede gelen iş miktarı 4000 ni nadiren geçtiği halde Türkiye Cümhuriyeti Temyiz mah-kemesi umum varidesi 8000 nden aşağı düşmediği ve Almanyaya Federal temyizinin 72 hâkimine karşı de 60 temyiz hâkimimiz bulunduğu hesaba katılınca Almanyaya Federal temyiz mahkemesinde o mik-tar işin o miktar vesaitle istenildiği gibi görülebilmesindeki imkân kolaylıkla anlaşılabilir. Çünkü orada her Federal temyiz hâkimine senede 55 iş düştüğü halde Türk temyiz hâkimlerinden her birine senede 1333 iş düşmektedir.

Halbuki temyizdeki işlerin çokluğunu esas tutup ta temyiz hâkimlerini iş miktarı nisbetinde arttırmağa da maddeten imkân yoktur. Almanyaya Temyiz mahkemesinin 72 hâkimini besleyen ve doğuran hâkimlik kadrosu 7 000 i geçtiği halde bizde asıl hâkimlik vazifesini yapan ve bu iti-barla Temyiz hâkimlerini de içinden çıkarabilecek olan esas hâkim kadrosu 1 000 i bile bulmaz.

Şu halde netice şuraya münce olur ki teşkilâtta ve o teşkilâtın vazifelerini tayinde Almanyaya ben-zeyebilecek vaziyette değiliz. Almanyanın benzer teşkilâtına varılmış olan vazifelerin tamamını şim-diki teşkilâtımızza gördürmeği iltizam etmek aksi neticeler verir. Nitekim vermektedir.

On beşte bir mahkûmun arzusu hâsıl olsun diye bire karşı on dört mahkûmun işi yıllarca sürün-çemede kalması adalet zihniyetine ve camianın selâmet ve menfaati endişelerine uygun düşmez.

Binaenaleyh şu bahiste mülâhaza olunabilecek tek çare Temyizin vaziyetini Fransada olduğu ve bizde de 1878 den 1929 tarihine kadar devam ettiği surette tamamen bir tatbikat mercii haline iade ederek ceza duruşmalarını kaldırmaktır.

Temyizin 1929 dan evvelki vaziyetine iadesinde hakikati halde mülâhaza olunabilecek bir mahzur yoktur. 51 sene müddet Temyiz münhasıran evrak üzerinde tetkikat yapmış ve bu halden ne bir şikâ-yet edilmiş, ne de adalet bakımından mülâhaza olunacak bir sarsıntı vukua gelmiştir. Temyiz mah-kemesine duruşma vazifesinin teffizi tahakkuk etmiş bir ihtiyaçtan değil, mücerret kanunumuzun mehazi olan Almanyada öyle olmasından ileri gelmiştir.

Kaldır ki duruşması istenilen işlerde bunu isteyenlerin bu haklarını ekseriyetle ne yolda kullan-makta oldukları da üzerinde durulacak bir meseledir.

Duruşması yapılan 400 işin belki 300 ü Temyiz merkezindeki avukatlardan birine gönderilen bir vekâletname üzerine ve ekseriya duruşma günü vekil olan avukatın okuduğu evraktan hâsıl edeceği intibar öğleden sonra şifahen bildirmesi suretile cereyan etmektedir. Esasını takip etmemiş ve hiç olmazsa dava üzerinde bir vekil sıfatile zarurî olarak tetkik, teemmül ve tevakkufa zaman ve imkân bulamamış ve hatta davanın taraflarını bile şahsen görmemiş olan bir avukatın o davada mücerret evrakı okumakla hâsıl edeceği müdafaa kudret ve kabiliyetinin evrak içinde esasen mevcut olan lâyihanın tazammun ve ifade eyleyeceği hakikate fazla bir şey ilâve edebilmesine ihtimal verilebilir mi?

Bu hakikat dahi gösteriyor ki duruşmanın tatbik olunabildiği işlerde bile tatbik sureti mü-çerret şekle riayet edilmiş olmaktan ibaret kalmaktadır.

İşte bu sebeplerden dolayı Adliye vekâleti ceza muhakemeleri usulü kanununun 318 inci mad-desile konulan duruşma esasını ve ona teferru eden hükümleri kaldırmakta katî zaruret gör-düğünden bu lâyihanın 9 uncu maddesini hazırlamıştır.

Onuncu madde esbabı mucibesi:

Sulh mahkemelerinden hukuka outz liradan yukarı üç yüz liraya kadar olacak davalarda dair verilen hükümlerle cezada bütün kabahatlere ve muayyen bir hadde kadar cürüm davalara

rına dair verilen hükümlerin istinaf mahkemelerinde kabili istinaf olması ve o mahkemelerin bu işleri katî olarak karara bağlaması geçen sene hazırlanıp Büyük Millet Meclisine sevkolunmuş olan mahkemeler teşkilâtı kanun lâyihasında kabul olunarak o lâyihanın 41 ve 42 nci maddeleri ona göre tesbit olunmuş idi.

Bu iltizama saik olan sebep, Temyiz mahkemesinin kendisinden beklenen mühim hizmetleri görebilmesine imkân ve kabiliyet vermekten ibaret olmasına ve bu gaye esasen Devletçe mültezem bir gaye olmakla beraber Adliye teşkilâtında istinaf mahkemelerinin hal ve zaman muktazasıyla mütenasip surette ihtiyası da o teşkilât lâyihasına esas olan ihtiyaçlara müstenit olup istinaf mahkemelerinin teşkili halinde ise yukarıda yazılı işleri katî surette hal ve fasledebilmesi, hal ve maslahatın katî ilcalarından bulunmasına göre bu miktar ve mahiyette işlerin Temyiz mahkemesinden alınarak buna bedel ücret kişiden terekkep edecek olan istinaf mahkemelerinde gördürülmesindeki lüzum ve zaruret hakikati halde Devletin bütün alâkalı merciinde tahakkuk etmiş demektir.

İstinaf mahkemelerinin teşkili, mahkemeler teşkilâtı lâyihasının sade kanun haline girmesiyle değil, o lâyihanın da istihdaf ettiği şekil ve suret dairesinde teşkilâta memba ve menşe olacak cihaz ve vesaitin peyderpey temin edeceği kudret ve istitaat ile hâsıl olacak işlerden olduğu nazara alınırsa bu teşkilin bütün memlekete şamil olarak tamim ve istimali zamana tevakkuf etmesindeki lüzum ve zaruret teslim olunur.

Halbuki bu imkân ve istitaatın tam ve kâmil surette husulüne kadar Temyiz mahkemesini bugünkü hal ve şartlar altında bırakmayı iltizam etmek o kudret ve istitaatın bile husulünü geri bıraktıracak en mühim bir sebebin devamına cevaz vermek olur. Temyiz mahkemesinin vazifesini hal ve maslahatın emir ve ilzam eylediği kudret ve selâmet dairesinde görmesi sayesinde ki Adliye vekâleti İstinaf mahkemesi teşkiline yarayacak kudret ve kifayet sahiplerini tefrik ve temyiz imkânını da bulabilecektir. İmdi Temyiz mahkemesine kendisinden beklenen mühim hizmetleri yapabilecek imkânı temin etmek ve bu sayede hâkimlik meslekinin inkişaf ve kemaline hâdim olacak esasların vekâletçe tatbik ve takibine de imkân bulabilmek üzere mahkemeler teşkilâtı kanun lâyihasının heyeti meumua ile kanun haline gelmesini beklemeden Temyiz mahkemesinde işlerin selâmet dairesinde yürüyebilmesini temine yarayacak bazı tedbirlerin şimdiden ittihazı çok zaruridir.

Adliye vekâleti bu cümleden olmak üzere düşündüğü bazı tedbirleri ceza mahkemeleri usulü kanununun temyizi alâkalandıran bazı maddelerine tadil veya ilâve suretinde hazırlanıp ayrıca takdim ettiği bir lâyiha ile tesbit etmiş olduğu gibi teşkilâta taallük eden bazı hususları da bu lâyihada derpiş eylemektedir.

Bu cümleden olarak mülâhaza eylediği bir tedbirde Temyiz mahkemesinin sulh işlerini görmekle muvazzaf dairelerinde bu işlerin ücret kişi ile tetkik olunabilmesidir.

Esasen istinaf mahkemelerine bırakılması mukarrer bulunan bu işlerin o mahkemelerde de ücret kişiden terekkep edecek dairelerde görüleceği nazara alınınca yakın bir âtide Temyizden mertebeye daha dün bir daire için teviz olunacak bir salâhiyetin Temyiz heyeti için şimdiden kabul olunamamasında hikmet tasavvur olunamaz.

Bu şeklin temin edeceği faide temyizinin her dairesini bu işlerde muzaaf bir kuvvete malik kılmak olacaktır. Bu kabil işlerin hukuk ve cezada miktarı 19, 20 bine baliğ olduğu nazara alınınca bu tedbirin temin edeceği faide vücuh ile tebarüz edeceğinden Adliye vekâleti bu noktada maslahatça ihmali/kabil olmayacak bir menfaat ve selâmet görmüş ve işbu lâyihanın 10 uncu maddesini bu mülâhazalara binaen kaleme almıştır.

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Adliye teşkilât ve kadrolarında ve bunlarla alakalı kanunlarda bazı tadiller yapılmasına dair kanun

MADDE 1 — Hâkimlik ve müddeiumumilik mesleklerine girecek hukuk fakülteleri mezunlarının mahkemeler nezdinde kâtip olarak iki sene müddetle muvazzaf staj görmeleri şarttır. Bu muvazzaf stajiyerler Adliye vekâletince tayin olunur.

MADDE 2 — Lüzum görülen yerlerde münferit olarak kaza icra eden hâkimler nezdinde hâkimin gaybubetinde bütün işlerde ve hâkimin huzurunda izin vereceği hususlarda hükme mezun olmak ve icabında yazı işlerini de görmek üzere 30 lira maaşlı hâkim muavinleri tayin olunur.

MADDE 3 — Adliye alâkalandıran teşkilât ve kanunlara ait her türlü islahat ve tadilat hakkında mütalealar hazırlamak, hukukî tekâmül ve neşriyatı takip ve idare vazifelerini görmek üzere Adliye vekâleti nezdinde müşavirlerden bir reis, dört aza ve bir umumî kâtip ile lüzumu kadar hâkimler sınıfından alınacak yardımcılarından toplanan bir ilmî heyet bulunur. Bu heyete Adliye kadrosundan lüzumu kadar kâtip verilir.

MADDE 4 — Hâkimler kanununun 9 uncu maddesinde yazılı terfi müddeti hukuk mezunları hakkında asgarî iki senedir.

MADDE 5 — Hâkimler kanununun 22 inci maddesinin son fıkrası ile bu maddeye zeyledilen 2024 numaralı kanunun ikinci maddesi hükümlerince hâkimlikten çıkarılan hâkimlerle vazifeden affolunan müstantikler hakkındaki inzibat encümeni kararları derhal infaz olunur. ve bu kararlar itiraz vukuu ile kanunî merciince kaldırılrsa dahi bu veçhile hâkimlikten çıkarılmış veya affedilmiş olan hâkim ve müstantikler bir daha hâkimlik ve müstantiklik sınıfında kullanılamaz.

2024 numaralı kanunun ikinci maddesinin ikinci fıkrasındaki ilk derece kaydi tayyedilmiştir.

MADDE 6 — Adliye vekâleti ve adliye müfettişleri tarafından görülecek lüzum üzerine kâtip sınıfında bulunanlarla hapishane müdür ve memurlarına işten el çektirilerek yerlerine

başkaları tayin olunur.

Bu veçhile işten el çektirilenler tahkikat veya muhakeme neticesinde haklarında muamele tayinine mahal görülmediği veya meni muhakeme veya beraet kararı aldıkları halde sabık memuriyetlerine muadil memuriyetlere tayin olunabilirler.

MADDE 7 — 367 numaralı kanuna binaen muvakkat kaza salâhiyeti verilen hâkimlere bu salâhiyetle görecekları vazife maaş ve emsali balığının beşte birinden yarısına kadar tahsisat verilir ve bu tahsisatlar bütçenin kadro tasarruflarından tesviye olunur.

Askerlik hizmetine alınanların yerine muvakkat kaza salâhiyeti verilen hâkimlere de maaş kanununun 22 ve 24 üncü maddeleri mucibince askere gidenlere verilen maaş ve emsali balığın mütebaki kalan kısmının üçte birinden dörtte üçüne kadar maaşlarına ilâveten tahsisat olarak verilir.

1931 senesi umumî muvazene kanununun halen hükmü merî 19 uncu maddesinin 367 numaralı kanununa göre istihdam olunacak hâkimler hakkındaki hükmü mülğadır.

MADDE 8 — Ceza muhakemeleri usulü kanununun duruşma icrasına dair olan 318 inci maddesi ile müteakip maddelerin duruşmaya taallük eden hükümleri kaldırılmıştır.

MADDE 9 — Temyiz mahkemesi teşkilâtının tevsiine dair 1221 numaralı kanunun ikinci maddesinde mürettep adetleri gösterilen temyiz dairelerinde sulh işleri üç kişi ile de görülebilir.

MADDE 10 — Bu kanun hükümlerinin tatbiki ve üçüncü maddede gösterilen ilmî heyetin teşekkül sureti vazifelerin hudut ve şümülü ve ne suretle görüleceği hakkında Adliye vekâletince bir talimatname yapılır.

MADDE 11 — Bu kanunun 5,, 6, 7, 8, 9 ve 10 uncu maddeleri neşri tarihinden diğer hükümleri de 1 kanunuevvel 1934 tarihinden meridir.

MADDE 12 — Bk kanunun icrasına Adliye

ve Maliye vekilleri memurdur.

26 - V - 1934

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V.
İsmet Ş. Saracoğlu Zekâi Ş. Kaya

Ha. V. V. Mal. V. Mf. V. Na. V.
Ş. Kaya Fuat Hikmet Ali
İk. V. S. İ. M. V. G. İ. V. Zr. V.
M. Celâl Dr. Refik Ali Rana Muhlis

Yozgat mebusu marhum Hamdi Beyin, ceza usulü muhakemeleri kanununun 315 ve 317 nci maddelerinin tadili hakkında 2/7 numaralı kanun teklifi

25 - V - 1931

Yüksek Reisliğe

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 315 ve 317 nci maddelerinde temyiz lâyihası ve depo parası hakkındaki kanunî hükümlere riayet edilmediği takdirde temyiz lâyihasının reddolunacağı musarrahtır. Ekseriyeti teşkil eden köylerimizin yine ekseriyeti teşkil eden fakir ahalisi vekil tutamadığından temyiz şartlarını ikmal edememekte ve bu yüzden mağduriyetler hâsıl olmaktadır. Tetkikatı temyiziye icra edildiği takdirde nakzedileceği muhakkak ve nakzından sonra icra kılınacak muhakemede beraet edeceği muhtemel olan temyiz davalarında lâyihanın usulü dairesinde yazılıp imza edilmemesi, yahut depo parasının yatırılmasına müteallik kanunî hükümlere riayet olunmaması sebeplerinden dolayı temyiz istidası reddolunmakta ve temini, adalet mümkün olamamaktadır.

Usul kanunları adalete en salim yoldan vusulü temin maksadile vaz ve tedvin edilmekte olmasına göre usul ve merasimde görülen noksanın ikmal ettirilmesi bu maksadı daha ziyade temine hizmet edeceğinden ceza muhakemeleri usulü kanununun 315 ve 317 nci maddelerinin aşağıda yazıldığı gibi tadilini arz ve teklif eylerim.

Yozgat
Hamdi

KANUN TEKLİFİ

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 315 nci maddesi aşağıdaki şekilde tadil olunmuştur:

Temyiz talebi kanunî müddetin geçmesinden sonra yapılmış ise hükmüne itiraz edilen mahkeme temyiz istidasını reddeder. Temyiz lâyihası 314 üncü maddenin 2 nci fıkrasında gösterilen şekilde yapılmamış veyahut temyiz şartlarından olan para yatırılmamış olduğu görülürse noksanın bir hafta zarfında ikmalî temyiz eden şahsa ihtar olunur. Bu müddet zarfında dahi ikmal etmezse kezalet hükmü veren mahkeme temyiz istidasını reddeder.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 317 nci maddesi aşağıdaki şekilde tadil olunmuştur:

Temyiz mahkemesi temyiz istidasının müddetinden sonra verildiğini görürse reddeder. Temyiz lâyihası veya depo parasının yatırılmasına müteallik kanunî hükümlere riayet edilmemiş olduğu anlaşılırsa muamelenin bir hafta zarfında ikmalini temyiz eden şahsa ihtar ettirir. Bu müddet zarfında dahi ikmal edilmezse temyiz istidası reddolunur. Temyiz istidası müddeti zarfında verilmiş ve lâyiha ve depo parası hakkında kanunî hükümlere riayet edilmiş veya bedel ihtar noksan ikmal olunmuş ise tetkikatı temyiziye yapılır.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 45 inci maddesinin 3 üncü fıkrasının tefsiri hakkında
3/369 numaralı Başvekâlet tezkeresi

T. C.

Başvekâlet

Kararlar müdürlüğü

Sayı: 6/3016

7-XI-1933

B. M. M. Yüksek Reisliğine

Ceza muhakemeleri kanununun 45 inci maddesinin 3 üçüncü fıkrasındaki müzekkerelerin ne suretle infaz edileceğinin tayini hakkında Dahiliye vekilliğinden yazılan 22-IV-933 tarih ve 98237 sayılı tezkere sureti yüksek huzurlarına sunulmuştur.

Bu işin tefsir yolu ile halline ve sonunun bildirilmesine yüksek müsaadelerini dilerim efendim.

Başvekil
İsmet

Jandarma umum kumandanlığı 98237 sayılı ve 22 nisan 933 tarihli tezkeresi suretidir.
Başvekâlet Yüksek makamına

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 45 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında (Şahitler, mevkuflu veya müstacel hususlarda müzekkere ile de celp olunabilir) diye yazılıdır. Celbin bir davetnameden ibaret olduğu bu maddenin birinci fıkrasından, ceza usulüne müteallik tebligat işlerinin de mübaşirlere ait olduğu mezkûr kanunun hukuk muhakeme usulleri kanunu hükümlerine matuf bulunan 35 inci maddesinden sarahatle anlaşılmaktadır. Ceza muhakemeleri usulü kanununun 46 ncı maddesi dahi usulü dairesinde davet olunup ta gelmeyen şahitlerden bahsetmekle 45 inci maddesinin bütün fıkralarile birlikte şahitlerin davet usullerini gösteren bir madde olduğunu teyit etmekte ve davete icabet etmeyen şahidin ancak ihzar müzekkeresile zorla getirilebileceğini tasrih eylemektedir. Şahitlerin mevkuflu veya müstacel hususlarda celpleri için Adliye dairelerince çıkarılan ve tatbikatta (müzekkerei mahsusa) namile anılmakta olan müzekkerelerle şahit celbi keyfiyeti, buna müteallik olan yukarıdaki kanun fıkrasının sarîh ibaresine ve usulün ruh ve metnine göre şahit davetinden ibaret bir keyfiyet olması itibarile mübaşirlerce ifası lâzımgelen bir vazife olduğu ve cebir istimali suretile ifasına kanunî imkân bulunmayan bu vazifenin zabıtaya gördürülmesi halinde vazifeye sevk edilen kuvvetlerin davete icabet etmeyen şahitleri zorla getirmek suretile ve hilâfı salâhiyet icraata girişmeleri veyahut Hükûmet nüfuzunun kırılmasına tahammül göstererek neticesiz geriye dönmeleri şıklarından birini ihtiyar etmelerinin kabulü zarurî bulunduğuna göre her iki şıkkın pek ağır olan hukuki netayıcı nazarı dikkate alınarak davete icabet etmeyen muhatapları hakkında ihzar müzekkeresi gibi bir müeyyidesi bulunmayan bu kabil müzekkerelerle hilâfı salâhiyet zabitanın işgaline mahal verilmemesi tamîmen vilâyetlere bildirilmiş ve idarenin manî - icraî faaliyet sahalarında yegâne tedbir ve tenkil vasıtası olan zabitanın gerek hareket kabiliyetini korumak ve gerek aslı vazifelerini ifa edebilmesi imkânı temin olunmak noktasından müzekkerei mahsuslarla iştigaline müsait vaktı bulunmadığından bahisle bundan sonra müzekkerei mahsusların emri kanun dairesinde mübaşirlere tevdiî esbabının istikmal buyurulması da Adliye vekâleti celilesinden istirham edilmiştir.

Bir tarftan muhakemelerin süratle neticelendirilmesini ve diğer taraf;an maznun vatandaşların temadii mevkufiyetlerine meydan verilmemesini temin düşünceleriyle müşarünileyh vekâletçe müzekkerei mahsusanın ihzar hükmü kuvvetini haiz olduğu cevabı verilmesi üzerine meselenin hürriyetleri Teşkilâtı Esasiye kanunu ile müemmen olan şahit vatandaşların hukukuna ba taallûku olduğu ve cezada tefsir tahdidî olmakla beraber bilhassa vazife ve salâhiyet gibi nizamı hu-

kukiye tealluk eden meselelerin kanuniyet prensibine tâbi ve içtihatlarla gayri mütelhammil meselelerden bulunduğu, mutlak selâhiyetler dahi hukukan hüsnü istimal kaydile mukayyet iken elde edilen istatistiklere nazaran müstacel olan hususların takdire bırakılması keyfiyeti bile sui istimal edilerek bazı Adliye dairelerince müstacel olmayan işlerde de celpname yerine müzekkerei mahsusa çıkarılmakta olduğu Yekâletimizce ileri sürülmekte, tetkikat neticesine kadar celpleri lâzımgelen şahısların kanunla muayyen diğer usullere tevfikân celplerine teves-sül olunması iktiza ettiğine dair ahiren bazı müddeiumumiliklere cevap yazıldığı haber alın-mışsa da bu yazının dahi taşralarda başka, başka telâkkilere uğradığı ezcümle bazı müddeiu-mumiliklerce ceza muhâkemeleri usulü kanununun hazırlık tahkikatına müteallik olan 154 ncü maddesi hükmü müzekkerei mahsuslara da teşmil edilerek zabıtaya, kanunun ruh ve maks-a-dına aykırı emirler verildiği ve hatta bu gibi emirleri yapmayan zabıta âmir ve memurları haklarında kanunî takibat icrasına kıyam edildiği görüldüğünden artık mselenin katî bir netice-i halle raptı lüzumu hasıl olmuştur.

Gerek Büyük Millet Meclisinin ikinci intihap devresinin ikinci içtima senesine ait (22 ni-san 341) tarihli 109 uncu içtimada şahitlerin müzekkere ile celpleri teklifi münasebetile geçen müzakere safhası ve gerek bu günkü ceza muhkemeleri usulü kanununun ahkâmı sarıhası karşısında adli tebliğattan madut olan bir işin zabıtaya ihalesi, mümkün görülmemekte ve zoru müstelzim ahval haricinde zabıtanın istihdamında da faide yerine mazarrat mülâhaza edilmekte ise de keyfiyetin bir defa da Büyük Millet Meclisince tetkikile bir karara bağlanması hususuna müsaade ve delâleti asifaneleri maruzdur efendim.

Adliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Adliye encümeni

Karar No. 61

Esas No. 1/1059, 2/7, 3/369

30 - VI - 1934

Yüksek Reisliğe

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 45 inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki (müzekkere) tabirinin manasını tayin ve tefsire dair Umum jandarma kumandanlığından yazılıp Başvekâlet-in 7 - XI - 1933 tarih ve 3016 sayılı tezkeresile gönderilen evrak ve Yozgat mebusu merhum Hamdi Beyin bu kanunun 315 ve 317 inci mad-delerinin tadiline dair kanun teklifi ve (Adliye teşkilât ve kadrolarında ve bunlarla alâkalı ka-nunlarda bazı değişiklikler yapılmasına dair) olup Başvekâletin 27 - VI - 1934 tarih ve 1527 sayılı tezkeresile gönderilen kanun lâyihası - bir-birleriyle olan alâka ve mûnaasebetleri itibarile - birleştirilerek Adliye, Dahiliye vekilleri, Jan-darma umum kumandanı ve Ceza işleri müdürü hazır olduğu halde encümenimizce muhtelif celselerde tetkik ve müzakere edildi.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 45 inci maddesinin üçüncü fıkrasında (Şahitler mevkuf-

lu veya müstacel hususlarda müzekkere ile de celbolunabilir) diye yazılı olmasına göre bu mü-zekkere tabirinin ihtiva ettiği hüküm şahitlerin adiyen mahkemelere davetleri midir, yoksa za-bıta marifetile mahkeme huzuruna ihzarları mıdır? Bu cihet Adliye vekâletile Umum jandarma ku-mandanlığı arasında telâkki farklarını mucip olmuş ve bundan dolayı tatbikatta bu müzekke-relerin tebliğ ve infazları mübaşire veya jandar-maya ait olacağına tereddüt edildiği anlaşıl-mıştır.

45 inci maddenin birinci fıkrasında (Şahit-ler celpname ile davet olunur) denildiği halde üçüncü fıkrasında (Mevkuflu veya müstacel mevadda müzekkere ile de celbolunabilir) de-nilmesine ve (davet olunur) ile (celbolunur) ta-birleri aynı mana ve mahiyette hükümleri ihti-va etmediği meydanda bulunmasına göre biri-nin şahide mahkmeden istenildiğini haber ver-

mek, diğ erinin ise şahidi mahkemeye getirmek hükmünü ihtiva ettiğine ş üphe bırakmamaktadır. Maddenin vaktile Adliye encümenince tanzim ve kabulünde istihdaf edilen maksada ve Umumi Heyette cereyan eden müzakereye nazaran da bu müzakerelerin adiyen daveti mutazammın celpnamelerden farklı mahiyette olması neticesine varılmıştır. Gerçi evvelce celpname ile haber verilmeksizin ve kanunî davete icabet edip etmediği tahakkuk etmeksizin bir vatandaşın cebri ihzarı mutazammın bir emrile getirilmesi muvafık olamayacağından bu fıkranın büsbütün kanundan çıkarılması hakkında bazı mütalea dermeyan edilmişse de bir taraftan muhakemelerin süratle neticendirilmesi ve mevkuhiyetin temadisine mahal bırakılmaması hakkındaki kanun hükümlerinin yerine getirilmesi zaruretine, diğ er taraftan mübaşirlik teşkilâtının memleketin vaziyet ve ihtiyacına uygun bir hale getirilememiş olması ve nihayet içtimaî bir vazifenin ifasma davet olunan şahidin bazı müstesna mahiyeti haiz iş lere munhasır olmak üzere bu şekil ve usulle mahkemeye getirilmesinde adaleti rencide edecek bir hal görülememesine mebnî fıkranın çıkarılması hakkındaki teklif ekseriyet bulamamış ve mevcut usulün idamesi zarurî görülmüştür. Ancak maddenin yazılış şekli bu usulün tatbikine lüzumundan fazla bir saha açmakta ve bu geniş takdir salâhiyetinin tatbikatta bazı tenkit ve ş ikâyeti mucip şekiller anlaşılmaqta olduğundan bu usulün yanlış ve icapsız kullanılmak ihtimalinden korunması ve zaruret olmadıkça bu yola gidilmemesini temin ve tatbikatta hâsıl olan tereddüdü izale maksadile madde yeniden yazılmıştır.

Yozgat mebusu merhum Hamdi Beyin kanun teklifine gelince: temyiz şartlarından olan para depo edilmemiş veya lâyiha kanunî müddet içinde verilmemiş olursa temyiz istidasının reddedileceğine dair olan 315 ve 317 nci maddelerdeki hükümlerin değiştirilmesi ve ekseriyeti köylü ve fakir olan vatandaşların bu suretle mağdur kalmamaları için teklif edilmekte ise de bu gibi fakir kimselerin kolaylıkla elde edecekleri vesikalarla harç ve resimden istisnalarını halen mevcut kanun hükümleri temin eylemiş olduğundan maddelerin bu esbabı mucibe ile tadiline mahal görülemediği gibi esasen ceza usulü muhakemeleri için vekâletçe esaslı

bir tadil lâyihası ihzar ve tevdi edilmiş olduğundan encümenimizce bu kanun teklifinin kabulüne muvafakat edilememiştir.

(Adliye teşkilât ve kadrolarında ve bunlarla alâkalı kanunlarda bazı değışiklikler yapılmasına dair kanun) lâyihasının 1, 2, 4, 5 ve 6 ncı maddelerindeki hükümler encümenimizce son günlerde müzakere ve kabul edilen hâkimler kanununa girmiş ve 7 inci maddedeki hüküm muvakkat kaza salâhiyetile diğ er yerlere gönderilen hâkimler ve adli memurların maaş ve tahsisatlarına dair bir kanunla temin olunmuş ve ilmî bir heyet teşkiline ait üçüncü madde encümenimizce kabul edilmiş ise de aidiyeti cihetile Bütçe encümeninde malî noktai nazardan tayyedilmiş ve Heyeti umumiyenin o suretle tasvibine iktiran etmiş olduğundan bu maddelerin müzakeresine lüzum görülmeyerek yalnız lâyihanın ceza muhakemeleri usulü kanununda mevcut olan temyizdeki duruşma usulünün kaldırılmasına dair 8 inci maddesi müzakere edilmiştir.

Temyizdeki duruşma usulü bizde ceza muhakemeleri usulü kanunile ihdas edilmiştir. Bundan evvel Temyiz mahkemesinin yarıncı asırlık hayatında bu duruşma usulü mevcut değildi. Esas itibarile duruşma usulü en kutsî haklardan olan müdafaa hakkının temin ve istimali namına faydası inkâr edilemeyen bir yoldur. Bu itibarla ceza muhakemeleri usulü kanunu iktibas edildiği zaman Almanyadaki aslından bu usulü de almakta tereddüt olunmamış ve 1929 dan beri memleketimizde bu usul devam etmekte bulunmuştur. Encümenimiz nazariye itibarile müdafaa hakkı icabından görüldüğü ve faydasını esas itibarile kabul ettiği bu duruşma usulünün memleketimizdeki şu beş senelik tatbikat şeklini ve neticelerini tetkik ve hazır bulunan Adliye erkânı tarafından ihşaî malûmata müstenit verilen izahatı istimayledikten sonra, yapılan münakaşa ve müzakere neticesinde, ceza işlerinde duruşma usulünün faydadan ziyade mahzur tevlit ettiği neticesine varmıştır.

Hükümetin esbabı mucibe lâyihasında etraflı bir surette izah edildiği veçhile Temyiz mahkemesinin ağır ceza dairesine gelen işin senelik yekûnu 5 - 6 bindir. Bu miktardan duruşma istenilenleri 400 - 500 raddesindedir ki, umumî varideye nazaran duruşmalı varide % 7 oluyor. Günde ancak beş ve altıdan fazla duruşma yapılabilmesine maddeten imkân olmadığına göre Temyiz

ağır ceza dairesinin senede 80 gününü duruşmaya hasretmek zarureti vardır. Buna kanunî tatil günleri ve dairenin kanunen kendisine mevdu işleri görmek için ayrılacak günler de ilâve edildiği takdirde bütün bir senelik müddetin duruşmasız işlere bıraktığı zaman senenin üçte birisini geçemiyor. Senede 5-6 bin varideden duruşmasız olan beş bine yakın işe bakmak için bu müddet asla kifayet etmemekte ve yevmiye 48 işe bakılmak zarureti hâsıl olmaktadır ki buna maddeten imkân bulunmadığı meydandadır. Bu imkânsızlık yüzünden her sene 2-3 bin evrakın devrine zaruret hâsıl olmuş ve Temyiz ağır ceza dairesinde dört senelik bir müddet zarfında 10000 derdest iş toplanmıştır. Bu usulün idamesi devir miktarını her sene çoğalta çoğalta nihayet altından kalkılmaz bir hale getirmek mahiyetini almıştır. Senelerden beri mevkuf ve Temyizden adalet bekleyen kimseleri evrakının tetkikine sıra gelecek diye yıllarca intizarda bırakmak, bhusus hapishanelerimizin bugünkü şeraiti altında, cidden vicdan yakıcı bir mesele teşkil ediyor. Evrakı temyize giden mahkûmlar arasında öylelerine tesadüf edilmiştir ki, daha ilk tetkikte bozulan karar üzerine beraati muhakkak olduğu halde bu bozulma kararına kadar hapisanede müddetini bitirmiş ve binnetice bu temyiz tetkiki ameli bir faide vermemiş ve bir masumun beyhude hapisanede kalmasına mani olamayacak kadar vaktini geçirmiştir.

% 7 adamın müdafaa hakkına faydalıdır diye yürütülen bu usul 93 vatandaşa taallük eden tetkikatı uzun zamanlar geciktirmeye sebep olmaktadır. Kanunumuzun mehazı olan Almanyada bugün mevcut temyiz teşkilâtı ve kolaylık vesaiti bu usulü faydalı bir hale getirmiş olsa bile bizde henüz bu teşkilât tekemmül etmeksizin aynı yola girilmesi haddi zatında faydalı olan bu usulü tabbikatta içinden çıkılmaz mahzurların müsebbibi yapmıştır. Aynı zamanda duruşmanın bugünkü icra tarzı dahi faydalı bir halde sayılamaz. Memleketin geniş sahasından yer yer gelen işlerde duruşma isteyenlerin % 75 i mesafe,

külfet ve masraf yüzünden bizzat veya işi takip etmiş olan vekili marifetile temyizde kendisini temsil ettiremeyerek bu vazifeyi mahkeme nezdindeki mahdud avukatlara bırakmakta ve bunlar da ekseriya duruşma günü evraka bir göz atarak kısa zamanda toplayabildikleri notlarla müdafaayı yapmaktadırlar ki bu şekildeki bir müdafaa zaten evrak içinde mevcut olan lâyihanın tekerrüründen başka ve duruşmadan beklenen faideyi temin edecek şekilde bir şey olamamıştır.

Binnetice adaletin tevziinde adalet göstermekten ziyade âdeta bir musavatsızlık ihdas eden ve doğurduğu müşkülât ve terakümlele memleketin yüksek adalet makinesinin daha iyi işlemesine engel olan duruşma usulünün kaldırılmasına enöümenimiz ekseriyetle karar vermiş ve bununla alâkalı maddeler yerine yeniden tanzim olunan maddeler mazbataya konulmuştur.

Umumî heyetin tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Reisliğe takdimine karar verilmiştir.

Ad. En. Rs.	Bu M. M.	Kâ.
Çorum	Konya	Trabzon
Münir	Ş. Sırrı	Raif
Aza	Aza	Aza
Antalya	Antalya	Manisa
Haydar	Numan	Refik Ş. İnce
Aza	Aza	Aza
Çanakkale	Erzincan	Kocaeli Tokat
Osman Niyazi	Abdülhak	Ragıp Nâzım
	Aza	

Ağır ceza işlerinde duruşmanın kaldırılması reyine iştirak etmem, zaruret varsa kanunda bu esasın mahfuz tutularak bu hükmün muayyen bir müddet geri bırakılacağı mümkün olduğundan buna dair ekseriyetle verilen karara muhalifin

Kocaeli
Salâhattin

Aza	Aza	Aza
Adaletin teminatı olan murafaanın kaldırılmasına muhalifiz		
Balıkesir	Edirne	Kayseri
Vasfi	H. Hayri	S. Azmi

ADLIYE ENCÜMENİNİN TEKLİFİ

Ceza muhakemeleri usulü kanununun bazı maddelerini değiştiren kanun lâyihası

MADDE 1 — Ceza muhakemeleri usulü kanununun 45 inci maddesi aşağıdaki şekle konmuřtur :

şahitler celpname ile davet olunurlar. Davete itaat etmeyenlerin kanunî akıbetleri dahi celpnamede gösterilir.

Acele olan mevkuflu işlerde mahkemeler celpname tebliğ ettirmeksizin mahkemenin kurulduęu merkez haricinde bulunan řehitler için ihzar müzekkeresi verebilirler. řukadar ki bu müzekkere ile ihzar edilenlere mahkemece celpname ile gelen şahitler hakkındaki muamele tatbik olunur.

Celpname filî hizmette bulunan askerlere buldukları yerlerdeki askerî makamlar vasıtası ile tebliğ olunur.

MADDE 2 — Ceza muhakemeleri usulü kanununun 318, 319, ve 324 üncü maddeleri kaldırılmıştır.

MADDE 3 — Ceza muhakemeleri usulü kanununun 326 mcr maddesi aşağıdaki şekle konmuřtur :

Yerinden görölmek ve hükmedilmek üzere davanın gönderildiği mahkeme Temyizin bozma kararma uyabileceği gibi bu kararlara karşı mahkemelerin ısrar hakkı dahi vardır. İsrar üzerine Temyiz umumî heyetinden verilen kararlara uymak mecburidir.

Hüküm yalnız mahkûm tarafından veya onun lehine C. müddeiumumisi veya 291 inci maddede gösterilen kimseler tarafından temyiz edilmişe yeniden verilen hüküm evvelki hükümle tayin edilmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

MADDE 4 — Bu kanun neęri tarihinden muteberdir.

MADDE 5 — Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur .

